

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ І МИСТЕЦТВ

кафедра хорового мистецтва та методики музичного виховання

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**«ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.ВЕРХОВИНЦЯ
В ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ»**

студентки С МРз курсу
галузі знань 0202 Мистецтво
спеціальності 7.020204
Музичне мистецтво*
Француз Ю.Б.

Науковий керівник: **канд. пед. наук,**
Доц. Онофрійчук Л.М.

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ	
ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	7
1.1. Творчий розвиток особистості у філософській та психолого-педагогічній науковій літературі	7
1.2. Педагогічний вплив ідей В. Верховинця на музично-творчий розвиток молодших школярів	16
Висновки до першого розділу	34
 РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ	
СПАДЩИНИ В. ВЕРХОВИНЦЯ У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ	
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	36
2.1. Діагностика музично-творчого розвитку молодших школярів	36
2.2. Методика творчого розвитку молодших школярів на засадах педагогічної спадщини Василя Верховинця	58
2.3. Порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи	79
Висновки до другого розділу	84
 ВИСНОВКИ	 85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	93

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У загальній системі всебічного розвитку особистості естетичне ставлення до життя, здатність розуміти прекрасне в діяльності і мистецтві сприяє відродженню культурних традицій і забезпечує розвиток загальної культури підростаючого покоління.

Згідно Концепції художньо-естетичного виховання учнів національне музичне мистецтво є вираженням комплексного художнього погляду на оточуючий світ. Воно активно сприяє розвитку емоційно-чуттєвої сфери дітей, навчає визначати і розвивати свої потреби та інтереси.

Народна музична творчість, що володіє широким спектром художніх засобів виразності, містить значні можливості впливу на творчий розвиток особистості за допомогою розв'язання загальновиховних завдань, збагачення естетичного досвіду, розвитку творчих здібностей.

Проблема творчості ґрунтовно досліджено у наукових працях знаних вітчизняних і зарубіжних філософів та культурологів (Г. Сковорода, М. Бахтін, М. Бердяєв, І. Зязюн та ін.), психологів і педагогів (В. Роменець, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський С. Сисоєва, Б. Теплов, О. Чаплигін).

Висвітленню актуальних теоретичних питань і розробці методології розвитку особистості в процесі музичної діяльності присвячені праці Б. Асаф'єва, Н. Ветлугіної, Б. Яворського та інших дослідників, які вважали предмети музичного циклу ефективним засобом творчого зростання особистості. Для багатьох митців школою мудрості, живою історією, щирою порадицею в житті і творчості стала народна пісня.

Останнім часом, у зв'язку із відродженням української національної культури, значне місце на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі належить народній пісні. Вона несе слухачеві не тільки зміст і мелодію, але й те, чим живе народ, його сподівання, переживання, надії.

Ми маємо звертатись до народних джерел, тому що вивчення фольклору має велике значення у духовному вихованні школярів. Низка сучасних вчених педагогів-музикантів плідно працюють над проблемою духовного виховання

учнів. Вивчення творів народної творчості у центрі уваги робіт А. Авдієвського, А. Болгарського, А. Верещагіної, З. Жофчака та інших вчених.

Багатство спадщини, славні традиції, самобутні фольклорні джерела дали творче натхнення цілій плеяді видатних митців: А. Гулаку-Артемівському, М. Лисенку, П. Ніщинському, М. Леонтовичу, К. Стеценку, Я. Степовому, Л. Ревуцькому, С. Людкевичу.

“Золотим фондом” вітчизняної і світової культурної спадщини стала музично-педагогічна діяльність Василя Миколайовича Верховинця – вченого-етнографа, дослідника українського фольклору, основоположника українського дитячого музично-ігрового репертуару (методичний посібник “Весняночка”), засновника науково-теоретичних засад української хореографії (“Теорія українського народного танцю”).

Актуальною для розвитку педагогічної науки і практики є розроблена В. Верховинцем система всебічного розвитку школярів засобами різних видів мистецтв (музичного, хореографічного, драматичного). Окремі аспекти цієї проблеми розглядалися в наукових розвідках Н. Дем’янка, О. Мартинів, Л. Гаврилової, Н. Кривошеї та ін.

Науково-педагогічні праці В. Верховинця сповнені ідеями, роздумами, поглядами, рекомендаціями щодо виховання школярів засобами мистецтва. Тому вибір теми дослідження не є випадковим, а обумовлений тим, що непересічна особистість В. Верховинця, вся його педагогічна діяльність є справжньою скарбницею, до якої постійно звертаються вчені.

Отже, актуальність, соціально-педагогічна значимість, потреба історико-педагогічного вивчення і практичного втілення доробку вченого-педагога в сучасній загальноосвітній школі зумовили вибір теми дипломної роботи «Використання педагогічної спадщини В. Верховинця у творчому розвитку молодших школярів».

Об’єкт дослідження – педагогічний процес творчого розвитку школярів в процесі музичної діяльності.

Предмет дослідження – методика творчого розвитку молодших школярів на засадах музично-педагогічної спадщини В. Верховинця.

Мета дослідження – розробити й експериментально перевірити методику творчого розвитку молодших школярів на засадах музично-педагогічної спадщини В. Верховинця.

Мета дослідження зумовила постановку та вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати наукові праці з досліджуваної проблеми і узагальнити теоретичні засади творчого розвитку молодших школярів у процесі музичної діяльності;
- уточнити категоріальний апарат дослідження;
- дослідити педагогічний вплив ідей В. Верховинця на музично-творчий розвиток молодших школярів;
- дослідити стан і проблеми музично-творчого розвитку молодших школярів;
- розробити критерії та рівні творчого розвитку молодших школярів;
- визначити педагогічні умови творчого розвитку молодших школярів;
- розробити й експериментально перевірити методику творчого розвитку молодших школярів на засадах педагогічної спадщини В. Верховинця.

Методи дослідження. У відповідності з визначеними завданнями в дипломній роботі застосовано загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи (аналіз документів, спостереження, опитування, інтерв'ювання, експертне оцінювання, метод незалежних характеристик), за допомогою яких було зібрано дані для порівняльного аналізу результатів дослідження в контрольній та експериментальній групах.

Дипломна робота складається: із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алиев Ю. Б. Настольная книга школьного учителя-музыканта / Ю. Б. Алиев.- М: ВЛАДОС, 2003. – С. 123.
2. Асафьев Б. В. «Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании». – 2-е изд. – Л.: Музыка, 1973. – 144 с.
3. Беляев Ю., Мішуков О. Болонський процес. Хрестоматія / Ю. Беляев, О. Мішуков - Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. – С. 160-276.
4. Банфи А. Философия искусства. М., 1989. С. 113.
5. Верховинець В. М. Весняночка / В. М. Верховинець. – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, 1989. – 342 с. на, 1989. – 342 с.
6. Верховинець В. М. Пісні та романси / В. М. Верховинець. – К. : Муз. Україна, 1969. – 71 с.
7. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю / В. М. Верховинець. – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, 1990. – 152 с.
8. Верховинець В. М. Українське весілля / В. М. Верховинець // Етнографічний збірник товариства імені Т. Г. Шевченка. – Кн. 1. – К. : [б. в.], 1912. – С. 71- 68.
9. Верховинець В. М. Хорові твори / В. М. Верховинець. – К. : Мистецтво, 1966. – 86 с.
10. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под. ред. В. В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
11. Демченко І. І., Пічкур М. О., Близнюк Т. О. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва: Монографія. – К. : Оміда, 2009. – 218 с.
12. Дем'янко Н. Ю. Засоби формування культури молоді у діяльності і спадщині В. М. Верховинця. // Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. Верховинця. З бібліотеки наукових праць. – Полтава, 1999. – 310 с.
13. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипниченко, Л. В. Долинська, З. В. Огородійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – С. 89.

14. Изард К. Е. Эмоции человека / Кэрролл Изард [под ред. В. Я. Гозмана]. С. 179.
15. Кан-Калик В. А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, Н. Д. Никандров. – М. : Педагогика, 1990. – 140 с.
16. Караманенко Т. Н. Кукольный театр – дошкольникам / Т. Н. Караманенко, Ю. Г. Караманенко. – М. : Просвещение, 1982. – 191 с.
17. Кичук Н. В. От творчества учителя к творчеству ученика / Н. В. Кичук. – Измаил : Измаильский пед. ин-т, 1992. – 96 с.
18. Клепиков О. І. Основи творчості особи : навч. посібник / О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий. – К. : Вища шк., 1996. – С. 22.
19. Клименко В. В. Психологические тесты таланта / В. В. Клименко. – Харьков : Фолио, 1997. – 414 с.
20. Кольцова М. М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребенка / М. М. Кольцова. – М., 1973.
21. Комаровська О. Музика, театр, хореографія у позаурочний час : практичні поради з організації художньої діяльності школярів / О. Комаровська // Шкільний світ. – 2005. – № 32. – С. 1-24.
22. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения в 2-х т. / Коменский Я. А. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2. – С. 70-145.
23. Кононко О. Л. Яке нам потрібне виховання / О. Л. Кононко // Дитина у кризовому соціумі: як її розуміти і виховувати. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
24. Коновець С. В. Проблеми творчого розвитку особистості / С. В. Коновець. Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПНУ, Київ.
25. Кузьмінський А. І. Педагогіка: Підручник. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання - Прес, 2004. – 445 с.
26. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України / М. Д. Леонтович. – К. : Музична Україна, 1989. – 134 с.

27. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – [2-е изд.]. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
28. Лейтес Н. Г. Умственные способности и возраст / Н. Г. Лейтес. – М. : Педагогика, 1971. – 279 с.
29. Липина Е. А. Кукольные праздники в школе и дома / Е. А. Липина. – Донецк : Сталкер, 2001. – 288 с.
30. Локарева Г. В. Виховувати грамотного глядача / упоряд. Н. Є. Миропольська // Театр у школі : сб. статей / Г. В. Локарева. – К. : Знання, 1987. – 48 с.
31. Лук А. Н. Психология творчества / А. Н. Лук. – М. : Наука, 1978.
32. Масол Л. М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх закладах // Педагогічна газета. – 2001. – №12.
33. Мелик-Пашаев А. А. Ступеньки к творчеству: (Худож. развитие ребенка в семье) / А. А. Мелик-Пашаев, З. Н. Новлянская. – М. : Педагогіка, 1987. – 126 с.
34. Мелик-Пашаев А. А. Об источнике способности человека к художественному творчеству / А. А. Мелик-Пашаев // Вопросы психологии. – 1998. – № 1. – С. 76-83.
35. Менчинская Н. А. Проблемы учения и умственного развития школьника / Н. А. Менчинская. – М. : Педагогика, 1989. – С. 40-41.
36. Миропольська Н. Є. Формувати почуття прекрасного. / Н. Є. Миропольська. – К. : Знання, 1987. – 48 с.
37. Михайличенко О. В. Музично-педагогічна діяльність українських композиторів і виконавців другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: історичні нариси. – Суми: Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2005. – 102 с.
38. Моляко В. А. Психологические проблемы творческой одаренности. – К. : Знание, 1995. – 52 с.

- 39.Огороднов Д. Є. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе / Д. Є. Огороднов. – К. : Музична Україна, 1981. – 166 с.
- 40.Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості : сфера музичного мистецтва / О. М. Олексюк. – К. : Знання України, 2004. – 264 с.
- 41.Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. – К. : Рад. школа, 1982. – 143 с.
- 42.Платонов К. К. Проблемы способностей / К. К. Платонов. – М. : Наука, 1972. – 312 с.
- 43.Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М. : Наука, 1986. – 255 с.
- 44.Полозова Т. Пристраститься к искусству / Т. Полозова // Театр, семья, школа : сб. статей / [Сост. Ю. А. Зубков]. – М. : Педагогіка, 1975. – 128 с.
- 45.Полякова Т. Н. Какая школа нужна театру? / Т. Н. Полякова // Искусство в школе. – 2005. – № 5. – С. 29-31.
- 46.Пономарёв Я. А. Психология творчества и педагогика. – М. : Педагогика, 1976. – 280 с.
- 47.Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 440 с.
- 48.Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі : навч.-метод. посібник / О. Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.
- 49.Роменець В. А. Психологія творчості / В. А. Роменець. – К. : Либідь, 2001. – С. 14-16.
- 50.Рубина Ю. И. Театральная самодеятельность школьников / Ю. И. Рубина, Т. Ф. Завадская, Н. Н. Шевелев. – М.: Просвещение, 1983. – 174 с.
- 51.Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : ЗАО “Питер”, 1999. – 720 с. – (Сер. “Мастера психологии”).
- 52.Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька / О. П. Рудницька–Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

53. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори / С. Ф. Русова – К. : Освіта, 1996. – 304 с.
54. Сковорода Г. С. Твори: В 2-х т. – К.: АН УРСР, 1961. – Т.1: Проповіді. Діалоги. Трактати. Притчі. – 171 с.
55. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / Сухомлинский В. А. – К. : Радянська школа. – 1985. – С. 184.
56. Сухомлинський В. О. Народження громадянина // Вибрані твори: В 5-ти т. – К., 1977. – Т.3. - С. 283-582.
57. Теплов Б. М. Избранные труды : в 2-х т. / [ред.-сост. Н. С. Лейтес, И. В. Равич-Щербо]. – М. : Педагогика, 1985. – Т. 1. – 329 с.
58. Філософський словник /за ред. В.І. Шинкарука – 2-ге вид. – К: Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
59. Франко І. Я. Зібрання творів: У 50-ти т. (Редкол. Є.П.Кирилюк та ін.). – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 46. Кн. 2. Історичні праці (1891-1897). – 438 с.
60. Хлебнікова Л. О. Педагогічні погляди Василя Верховинця /Л. О. Хлебнікова // Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця: зб. наук. праць. – Полтава: Видання ПДП ім. В. Г. Короленка, 1999. – 310 с. С. 31.
61. Щукіна Г. І. Педагогічні проблеми формування пізнавальних інтересів учнів [Текст] /Г. І. Щукіна. — М. : Педагогіка, 1988. – С. 27.
62. Терентьева Н. А. Целостный подход к музыкальному образованию и воспитанию / Н. А. Терентьева // Педагогика. – 1992. – № 1/2. – С. 55-60.
63. Титкова Л. С. Математические методы в психологии: учебно-методич. пособие / Л. С. Титкова. – Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2002. – 140с.
64. Україна ХХІ століття. Державна національна програма “Освіта”. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
65. Усова А. В. Формирование у учащихся учебных умений / А. В. Усова, А. А. Бобров. – М. : Знание, 1987. – 80 с. – (Сер. “Педагогика и психология” ; №7).

66. Ушинський К. Д. Избранные педагогические сочинения : в 2-х т. / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. Школа, 1983 – Т. 1. – 488 с. (Пед б-ка “Теоретические проблемы педагогики”).
67. Федас Й. Ю. Український народний вертепний театр (у дослідженнях ХІХ-ХХ ст.) / Й. Ю. Федас. – К. : Наукова думка, 1987. – 184 с.
68. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Под ред. В.В. Давыдова, В.П. Зинченко; Сост. Б.Д. Эльконин. - М.: Педагогика, 1989. - 554 с.